

פרפראות בפרשה

לעילוי נשמת
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

תמוז התשפ"ה
מפטי"ר יומתח הגלעדי (שופטים יא)

פרשת חקת

עלון פרפראות בפרשה וחיידושי תורה מ'א' ועד ת' על פרשת השבוע עניינא דיומא מפרשי ומדרשי חז"ל
התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשה 87 פסוקים = עבודה, נדב ואביהוא

יש בה 3 מצוות עשה: פרה אדומה • טומאה של מת • מי נדה שמתמאין אדם טהור ומטהרים אדם טמא מטומאת מת בלבד. (ספר החינוך)

בשלושה בתמוז אירע המעשה עם יהושע בן נון שאמר (יהושע י יב) **שָׁמַשׁ בְּגִבְעוֹן זֶה יוֹרֵחַ בְּעֵמֶק אֵילָוִן**, והיה זה נס ופלא שהצליח להעמיד השמש בחצי השמים. (נחמת ציון פרק א חודש תמוז). אותו היום ערב שבת היה, ויהושע לא רצה לחלל שבת על המלחמה, למרות שהדבר מותר משום שהיא מלחמת מצוה, וה' שמע לתפילתו, ובאותו היום השמש זרחה מעל הישוב גבעון, והירח האיר בעמק איילון, במקום הנקרא כיום 'עמק האלה'. (סדר עולם רבה פרק יא) כתב הרד"ק: **וַיַּעֲמֵד הַשֶּׁמֶשׁ בְּחֻצֵי הַשָּׁמַיִם** - ועמד עד שיעור שבין עמידתו ומרוצתו היה כיום תמים, והוא היום הארוך שבשנה, והוא יום תקופת תמוז, וכשבא השמש היו בעמק אילון והאיר הירח, והיה הירח אז מן הדומה בתחלת החדש או בשלישיתו, והתפלל עליו שיעמוד הירח להאיר להם עד שתכלה נקמתם באויביהם, וכן היה.

כתב התניא רבתי (נכתב בתקופת הראשונים באיטליה על ידי רבי יחיאל בן יקותיאל הרופא) ביום הששי פ' חקת נהגו יחידים להתענות שבאותו היום נשרפו כ' קרונות מלאים ספרים בצרפת ולא קבעו אותו בימי החדש מפני שמתוך שאלת חלום נודע להם שיום הפרשה גורם גזירה התורה **זאת חקת התורה** מורגמנין **דָּא גְזִירַת אוֹרְיָתָא** וגם בשנת ת"יח נחרבו שני קהילות גדולות באותו היום כמ"ש בסליחות שחבר בעל השפתי כהן. (מג"א או"ח תקפ סק"ט)

בשבת פרשת פרה - צריך להאמין שכשם שנטהרים באפר הפרה ממש להקרבת הפסח ממש. כמו כן נטהרים בזה הזמן בקריאת פרשת פרה כל אחד ואחד לפי מדרגתו להארת הפסח ולקדושת כל אחד ואחד לפי בחינתו בקדושה. (בית אהרן מקארליון, ליקוטים)

כתב החתם סופר - 'משום כן אמרה התורה להיטהר באפר פרה', לרמוז לאדם שישוב בתשובה אל ה', על ידי שיהיה בעיני עצמו כעפר ואפר. כי על ידי תשובה מתוך הכנעה ושפלות הרוח זוכים לטהרה'. 'וואף גם זאת, שישפוך דמעות מתוך שברון לב, ודמעות אלו ייחשבו לו כהזאת מי חטאת'. (חתי"ס - דרשות לג) (אוצר הסגולות)

משנה פרה ג ג - הַרְאִשׁוֹנָה עֲשֵׂה מִשָּׁה, וְהִשְׁנִיָּה עֲשֵׂה עֲזָרָא, וְחִמְשֵׁי מַעֲזָרָא וְאֵילָף, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. נַחֲכִמִים אוֹמְרִים, שִׁבְעַת מַעֲזָרָא וְאֵילָף. וּמִי עֲשָׂאן. שְׁמַעוֹן הַצַּדִּיק יוֹחֲנָן פֶּהוּן גְּדוֹל עֲשׂוֹ שְׁמַיִם שְׁמַיִם, אֶלְיָהוּ עֵינֵי בֶן הַקּוֹף וְנַחֲמָאֵל הַמַּצְרִי וְיִשְׁמַעֲאֵל בֶּן פִּיֶּאֱבִי עֲשׂוֹ אֶחָת אֶחָת. כתב הרמב"ם - תשע פרות אדומות נעשו משנצטוו במצווה זו עד שחרב הבית בשנייה. ראשונה עשה משה רבינו, שניה עשה עזרא, ושבע מעזרא עד חורבן הבית והעשירית יעשה המלך המשיח מהרה יגלה אכ"ר. (הל' פרה אדומה ג ד). לכך קראה כאן **אֶדְוָמָה תְּמִימָה** שהם עשרה אותיות כנגד עשרה הנז' אך כאן יש עשרה כפי המקרא שקורין אֶדְוָמָה מלאה בוא"ו אבל כפי מה שכתוב בס"ת **אֶדְוָמָה** בלא ווא"ו הם תשעה כי באמת הם תשעה בכל זמן הרב הזה והעשירית נעלמת לכך אות ווא"ו דאדומה ג"כ נעלם בכתיבה.

וְדַבַּרְתֶּם אֶל הַסֹּלֶעַ לְעֵינֵיהֶם וְנָתַן מִימֵיהֶם וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מִיַּם מִן הַסֹּלֶעַ וְהִשְׁקִיתָ אֶת הָעֵדָה וְאֵת בְּעִירָם. (כ ה) רצה הקב"ה שידברו עם הסלע בפה כי בפה יש חמשה מוצאות הדיבור שהוא חיות האדם וחמש פעמים חי עולה מספר **מים** (90) לכך רצה שיוציאו להם מים ע"י הפה וציוה שמרע"ה ואהרן הע"ה שניהם ידברו ויוציאו את המים כי רצה שבדיבור מרע"ה יצאו מים להשקות העדה ובדיבור אהרן הע"ה יצאו מים להשקות את בעירם ולז"א **וְדַבַּרְתֶּם שְׁנִיכֶם אֶל הַסֹּלֶעַ וְנָתַן מִימֵיהֶם שְׁנֵי חֻלְקִים מִיַּם וְהוֹצֵאתָ לָהֶם** דייקא לצרכם **מִיַּם מִן הַסֹּלֶעַ** אתה המוציא לצרכם וע"י דבור של שניכם או **וְהִשְׁקִיתָ אֶת הָעֵדָה** בחלק וְאֵת בְּעִירָם בחלק אהרן אחיך ומלוי הסלע יש בו מים זה יורה על מים שהם לצורך ישראל עצמן, אך מרע"ה לא נשתמש בפה אלא ביד ולכן כתיב **וַיִּרַם מִשָּׁה אֶת יָדוֹ** שעשה הרמה לידו לעשות הנס בה ולא עשאו בפה ויָד **אֶת הַסֹּלֶעַ בְּמַטְּהוֹ** נמצא נשתמש ביד ובמטה ולכך נגזר עליו שלא יכנס לארץ ישראל שהיא בחינת פה והנה מספר **יד מטה** עולה מספר **חכם** (68). ובזה יובן בס"ד מאמר רז"ל א"ל הקב"ה למשה 'משה חכם אתה ומבקש ליכנס לארץ' בתמיה, והיינו כיון שחטאת שלא נשתמשת בפה אלא נעשית חכם להשתמש ביד ובמטה שעולים מספר חכם ואיך תבקש ליכנס לארץ שה"ס פה. (ב. א. ה. דרשות חקת)

וַיָּבֵא הָעָם אֶל מִשָּׁה וַיֹּאמְרוּ חֲטָאנוּ כִּי דִבַּרְנוּ בִּי-הַנְּהַי וְכִּי הִנֵּה תִפְלֹל אֵל י-הוָה וְיִסָּר מַעֲלֵינוּ אֶת הַנְּחֹשׁ וַיִּתְפַּלֵּל מִשָּׁה בְּעַד הָעָם. (כא ז) **כָּל הַחֹזֶלֶק עַל מַלְכוּת בֵּית דָּוִד רְאוּי לְהַכְיִשׁוֹ נְחֹשׁ** - דוד המלך ע"ה תיקן את ספר התהלים שהם זמירות ועשה בכל זמר וזמר תיקון ויחוד עליון לזמר בו עריצים, לכן תמצא סמוך לאותיות 'זמר' יש אותיות 'נחש' דאותיות 'זמר' הם למעלה מאותיות 'נחש' שגוברים על הנחש. ובזה יובן מה שאמר השם יתברך לנחש **הוּא יְשׁוּפֵךְ רֹאשׁוֹ** (בראשית ג טו) רצונו לומר ישופך ב'זמר' שרמוז בראש אותיות שמך, ועל כן החולק על מלכות בית דוד שמטיל דופי ח"ו בדוד המלך ע"ה שתיקן זמר להכניע הנחש לכך ראוי כי יכישנו נחש לזה החולק. (בן יהוידע - סנהדרין קי א)

סיחון עוג בגימטריא **יג"ר** (213) - מנין השמות הנכתבים על המזוזה לשמירה דהיינו **כוז"ו במוכס"ז כוז"ו** (213). הטעם דהנה סיחון עוג היו ב' קליפות גדולות והיו יושבין על הספר של א"י לשמור לבל יוכלו ישראל בקדושתם לבוא אל פתחה של א"י. מזה תתבונן כמו בקדושה כותבין השמות הקודש יג"ר לשמירה לבל תכנוס הקליפה. כמו כן (זה לעומת זה) בקליפה. קליפת סיחון עוג יג"ל. היה להבדיל כעין מזוזה מצד הקליפה לשמירה לבל תכנוס הקדושה על כן היה בהכרח מקודם לסלק המזוזה שבקליפה היינו סיחון עוג יג"ר כנ"ל. ואז תוכל הקדושה לכנוס בשער ודלת. על כן אחר כבוש סיחון ועוג נאמר **וַיִּקָּר מוֹאָב.** (בני יששכר חודש אלול מאמר א אות ט)

האותיות שכותבים על המזוזה מבחוץ **כוז"ו במוכס"ז כוז"ו** הם כנגד **י-הנה א-להינו י-הנה אָמֵד**, שם המתחלף מהן בא"ב. (הגהות מימוניות פ"ה מזוזה ד ג) דהיינו שאנו כותבים כנגד כל אות בתיבות **י-הנה א-להינו י-הנה אָמֵד** את האות שאחריה. לדוגמא במקום י' - כ', ובמקום ה' - ו', ובמקום ל' - כ' וכיו"ב.

(פרדס יוסף)

והוצאת לקה מים מן הסלע – האותיות המרכיבות את המילה סלע הן: סמ"ך למ"ד עי"ן, האותיות האמצעיות שלהן מצטרפות יחד לתיבת מים. זהו שאמר הכתוב והוצאת לקה מים מן הסלע'. (פרפראות לחכמה)

שאלות

- א. אוי לך מואב אבדתך עם כמוש נתן בניו פליטם ובנתיו בשביבת למלך אמרי סיחון. (כא טו) מהו כמוש.
- ב. ויאמר י-הנה אל משה עשה לך שרף ושים אתו על גס וקה כל הנשוי וראה אתו וחי. (כא ח) וכתוב ופעש משה נחש נחשת. ולמה שינה מהלשון של הקב"ה שרף – נחש. ועוד מהו עשה לך והוא למען כלל ישראל.
- ג. וישמע הפנעני מלך ערד ישב הנגב כי בא ישראל לך דרך האתרים וילקחם בישראל וישב ממונו שבי. (כא א) מה הטעם דכתיב וילקחם בישראל ולא כתיב עם ישראל כמו שאמר בפרשת בשלח (שמות יז ה) ויבא עמלק וילקחם עם ישראל ברפידם.
- ד. ויאמרו אליו בני ישראל במסלה נעלה ואם מימיה נשתה אני ומקני ונתתי מקרם רק אין דבר בגלי אעברה. (כ יט) בחומש דברים כתיב (כ ו) אכל תשברו מאתם בפסח ואכלתם וגם מים תקרו מאתם בפסח ושתיתם. מה הטעם שחילק בלשוננו בין אוכל ובין מים.
- ה. המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את י-הנה ויקדש בם. (כ יא) מה הטעם דכתיב המה מי מריבה, ובפרשת פנחס כתיב (כו יד) הם מי מריבת קדש מדבר צן.
- ו. ראה בפרשה שכל ארבעים שנה שהיו בני ישראל במדבר לא היה רוצח נפש בשגגה.
- ז. משם נסעו ויחנו בנחל זרד. (כא יב) ובחומש דברים (כ יא) עתה קמו ועברו לכם את נחל זרד ונעבר את נחל זרד. כמה היה רוחבו של הנחל.
- ח. ויאמר י-הנה אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי לקהם. (כ יב) דרשו רז"ל אין לכן אלא לשון שבועה, שנאמר (שמואל א ג יד) לכן נשבעתי לבית עלי, נשבע הקב"ה שלא יכנסו לארץ. (רבינו בחי) לכאורה מאחר ודיבר אליו קשות הול"ל ויזכור, מהו ויאמר. כדכתיב (שמות יט ג) פה תאמר לבית יעקב קלושון רפה ותגיד לבני ישראל דברים הקשין פגידין. (שבת פז).
- ת. וקה אם נשד הנחש את איש והביט אל נחש הנחשת וחי. (כא ט) אין והיה אלא לשון שמחה. מה הטעם דכתיב וקה שהוא לשון שמחה, הול"ל ויהי שהוא לשון צער. וכן בפסוק (כא ח) וקה כל הנשוי וראה אתו וחי.
- ט. וישב ישראל בארץ האמרי. (כא לא) למה לא הזהירם על הטומאה כאשר הזהירם גבי מדין? דכתיב (לא כג) כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש ושרף אך במי נדה תחטא וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים.
- טו. וקבס האסף את אפר הפרה את בגדיו וטמא עד הערב (יט י) לגבי הכיבוס כתיב את בגדיו והוא בא לרבות. ואילו לעיל (יט ז) כתיב וקבס בגדיו הפהן ורחץ בשרו במים ואחר יבוא אל המזנה. מה הטעם דלא כתיב אצל הכהן את בגדיו.
- י. אמר רבי יונתן: לעולם אל ימנע אדם את עצמו מבית המדרש ומדברי תורה ואפילו בשעת מיתה, שצאמר (במדבר יט יד): 'זאת התורה אדם פי נמות באהל' – אפילו בשעת מיתה תהא עוסק בתורה. לכאורה קשה בשעת מיתה מי יביאהו לבית המדרש, ועוד כי מי זה יזכה להיות שפוי בדעתו בשעת פטירתו לדבר בדברי תורה. (ומצינו יחידי סגולה שכן זכו כרבי שמעון בר יוחאי וכרבי אליעזר בן הרקנוס וכיוצא).
- כ. ויפנו ויעלו דרך הברזל ויצא עוג מלך הברזל לקראתם הוא וכל עמו למלקמה ארבעי. (כא לג) תימה למה לא קרה לו לשלום כמו לסיחון. דכתיב (דברים כו) ואישלח מלאכים ממדבר קדמות אל סיחון מלך השבון דברי שלום לאמר.
- כז. וקבס בגדיו הפהן ורחץ בשרו במים ואחר יבוא אל המזנה וטמא הפהן עד הערב. (יט ז) מה הטעם דלגבי בגדים נאמר לשון 'כיבוס' ואילו לגבי גופו נאמר לשון 'רחיצה', והרי רחיצה משמעותה טבילה, וגם הבגדים היו טעונים טבילה.
- ל. ויבא העם אל משה ויאמרו חטאנו כי דברנו בי-הנה ונבד התפלל אל י-הנה ויסר מעלינו את הנחש ויתפלל משה בעד העם. (כא ז) מה הטעם שהזכירו את הנחש בלשון יחיד, ולא אמרו את הנחשים. והכתיב (כא ו) וישלח י-הנה בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וימת עם רב מישראל.
- מ. אמר רבי אמי: למה נסקמה מיתת מרן לפרשת פרה אדומה? לומר לך: מה פרה אדומה מכפרת על מעשה העגל - אף מיתתן של צדיקים מכפרת. (מ"ק כח.). לכאורה למה נסמכה מיתת מרים דווקא לפרה אדומה ולא לשאר קרבנות המכפרים.
- נ. ויצר ישראל נדר לי-הנה ויאמר אם נתן תמן את העם הנה בידי ונתתם את עריהם. (כא ב) ואח"כ כתיב (כא ג) וינתן את הפנעני מה הטעם דלא כתיב 'בידם'.
- ג. כל הפגע במת בגפש האדם אשר ימות (יט ג) לכאורה הוי כפילות שאם הוא נוגע במת בגפש האדם מבינים שהוא מת מהו אשר ימות.
- ס. זאת תקת התורה אשר צוה י-הנה לאמר (יט ב) פרש"י - לפי שהשטן ואמות העולם מונין את ישראל, לומר: מה המצנה הזאת? ומה טעם יש בה? לפיכך פתם בה 'תקה': גזרה היא מלפני, אין לך רשות להרהר אחריה. (תנחומא) בגמרא מבואר (יומא יז:): 'את חוקותי תשמרו' - דברים שהשטן משיב עליהן, ואלו הן: אכילת חזיר, ולבישת שעטנז, וחליצת יבמה, וטהרת מצורע וכו'. מה הטעם שמכל איסורי מאכלות הזכירו חז"ל רק אכילת חזיר.
- ע. ונתתם אתה אל אלעזר הפהן והוציא אתה אל מחוץ למחנה ושחט אתה לפניו. (יט ג) תרגום יונתן - ויבדיקנה בתמיני סרי טריפן. בגמרא מבואר (חולין יא א) דאמר רחמנא (במדבר יט ג) וישחט ושרף מה שחיתתה כשהיא שלמה אף שריפתה כשהיא שלמה. פירשו התוס' - משמע ושרף את הפרה כמו שהיתה בשעת שחיתה מדלא כתיב ושרף אותה. כיצד היה יכול לבדוק את הפרה ב"ח סימני טריפות, מאחר והיא נשרפת כולה כשהיא שלימה.
- ע. ונפשונו קצה בלקחם הקלקל. (כא ה) פירש"י - לפי שהמון נבלע באיברים, קראוהו קלקל. [בגימטריא זה רמ"ח, (260) שנבלע ברמ"ח אברים. (בעה"ט)] אמרו: עתיד המון הנה שיתפח במעינו! פלוגים יש לילד אשה שמקניס ואינו מוציא. היכן מצינו בימינו מציאות של מכניס ואינו מוציא.
- פ. ויפדו אבתיו מצרימה ונשב במצרים ימים רבים וירעו לנו מצרים ולאבתינו. (כ טו) פרש"י - סבלנו צרות רבות. מה הטעם שהם מספרים למלך אדום שהמצרים הרעו לנו ולאבותינו, וזה לא נוגע אליהם.
- צ. וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת או בעצם אדם או בקבר וטמא שבעת ימים. (יט טז) מה הטעם שהחמיר הכתוב בטומאת אדם יותר מכל טומאות שבעולם לעשות אותה אבי אבות הטומאה.
- ק. יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי לקהם. (כ יב) לכן בגימטריא מדה במדה (100) יש להבין מה מדה כנגד מדה יש כאן.
- ר. אמרו חז"ל (שבת נה): ארבעה מתו בעטיו של נחש, פירש"י - בעצתו של נחש שהשיא לחוה ולא בחטא אחר שלא חטאו. נאלו הן: פגמין בן יעקב, ועמקם אבי משה, וישי אבי דוד, וכלאב בן דוד. לכאורה קשה מהפסוק (קהלת ז כ) פי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. משמע שאין אדם שלא חטא מימיו אפילו בשוגג.
- ש. היכן מצינו מלבד פרה אדומה, טהור שמטמא אחרים.
- ת. ויאמר י-הנה אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי לקהם. (כ יב) פרש"י - שאלו דברתם אל הסלע והוציא, הייתי מקדש לעיני העדה, ואומרים: מה סלע זה, שאינו מדבר ואינו שומע, ואינו צריך לפרנסה, מקים דבורו של מקום - קל וחומר אנו. דכתיב ודברתם אל הסלע לעיניהם. לכאורה קשה שמצינו ודברתם רוצה לומר והיכתם. וכן (דהיי"ב כב י) ונתקם וימדבר את כל ירע הממלכה לבית יהודה. שפירושו ותכה. וכן ציוה לו הקב"ה בחורב (שמות יז) והפית בצור. ועוד מצינו הכאה שפירושו דבור על משיח, (ישעיה יא ד) והפה ארץ בשבט פיו. ותרגומו וימחי סבי ארץ במימר פומיה. רוצה לומר בדבור בעלמא. ואם כן על מה נענשו.

תשובות

- א. אבן שחורה היתה ודמותה כדמות אישה שחורה והיו מואב וכל סביבותיו משתחיים לה והיא עבודה זרה. (עטרת זקנים, הרוקח)
- ב. בשבילך היינו לך כמו (בראשית כ"ג) אַמְרֵי לֵי בְשִׁבְלִי, כלומר בשביל שדיברו בך שלא כראוי שלחתי בהם מכת נשיכת שרף, ומשה רבינו מחל על כבודו לישראל ועשה נחש נחשת להזכיר כי מעלו באביהם שבשמים. והקב"ה שלח בעם שתי מכות בנשיכות שרפים ונחשים, כדכתיב (פסוק ו) וַיִּשְׁלַח יְ-הוָה בְּעַם אֶת הַנְּחָשִׁים הַשָּׂרְפִים וַיִּנְשָׁכוּ אֶת הָעָם. (הרא"ש) הנחשים באו מלמטה לכבוד הבורא, השרפים באו מלמעלה לפי שדיברו נגד משה. (עטרת זקנים) *
- ג. גרמו עם ישראל בחטאם למלחמה זו, שכן רבו עם משה ואהרן במי מריבה, ועקב כך נגרם מותו של אהרן והתפזרו ענני הכבוד, לכך כתיב וַיִּלְחֶם בְּיִשְׂרָאֵל סִיבַת הַמִּלְחָמָה נְעוּצָה בְּמַעֲשֵׂי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. גם מה שאמר וַיִּשְׁבַּח מִמְּנוּ שְׁבִי הִשְׁבִּי הִיא מִמְּנוּ בְּעֵטִיִּים שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם. (אוה"ח)
- ד. דבר העומד למכירה הוא אוכל, ומחירו בכסף ידוע, אבל מי בורות אינם עומדים למכירה ואין להם מקח קבוע, לפיכך מִיָּם תִּכְרוּ מֵאֲתָם אֵין לָכֶם אֵלָא מֵה שִׁיקְבַע הַמוֹכֵר. רמז בזאת שיתנו דמי המים כמו ששויים הם למכירה ולא כדון מזיק המשלם לפי הערכת שווי הבור עם המים וכמה נחסר משוויי בחסרון המים. (בית אהרן)
- ה. ה' דברים חטא משה, אחד שהקהיל את כל הקהל והקב"ה אמר לו וְהִקְהַל אֶת הָעֵדָה הֵם הַזִּקְנִים הַנוֹעֲדִים תָּמִיד, וא"א שלא היה בהם בעלי קריים, החטא השני שהכה בצור, השלישי קראם המורים, הרביעי שהכה פעמיים, החמישי שאמר הֲמֵן הַסֵּלַע הַזֶּה נֹצֵיִיא לָכֶם מַיִם. (מושב זקנים בשם הרא"ש, רבינו אפרים)
 - ו. וַיִּכְפוּ אֶת אֶהָרֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם פֶּלַיִת יִשְׂרָאֵל. (כ"ט) הכתוב מספר לנו בזה שלא היה כל הארבעים שנה רוצח נפש בשוגג, שהיה נגלה למחנה לוי והיה נפרד מביתו וממשפחתו, שאם היה הלא חזרו במיתת אהרן, מות הכה"ג, והיה להם לשמות. (משך חכמה)
 - ז. זָרַת בְּלִבָּד הִיא רְחוּבוּ – וְלֹא יָכְלוּ לְעַבְרוּ שְׁלֹשִׁים וְשִׁמּוֹנָה שָׁנָה, שְׁנַעֲמַר (דברים ב, ג): עֲתָה קָמוּ וְעָבְרוּ לָכֶם אֶת נַחַל זָרָד, וְכָתִיב (דברים ב, יד): וְהָיָה אֲשֶׁר הִלַּכְנוּ מִקְדָּשׁ בְּרַנְעַד עַד אֲשֶׁר עָבְרָנוּ אֶת נַחַל זָרָד שְׁלֹשִׁים וְשִׁמּוֹנָה שָׁנָה עַד תֵּם פֶּלַיִת הַדֹּדֵר. (במדבר כא, ג): מִשָּׁם נָסְעוּ וַיַּחֲנוּ מַעְבַּר אַרְנוֹן, וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. (במדבר רבה יט כד) *
- ח. חיבה היא – כי ביקש משה להקב"ה ואמר לו תודיע להם לישראל באיזה עון נקנסה עלי מיתה שלא יאמרו עבר עבירה בסתר, ולכן שייך כאן לומר לשון אמירה כי לכבודו של משה נכתבה. ואלמלא כבודו של משה לא היתה ראויה להיכתב, לפי שהיא נועלת דלת בפני בעלי תשובה שיאמרו בעבור דיבור אחד קטן שיצא מפיו נקנסה עליו מיתה אנו עאכ"ו, ולולי שחם הקב"ה על כבודו של משה לא היה כותבה בתורה. (רבינו אפרים)
- ת. חולה מסיבה טבעית שהיה קרוב למות קודם מעשה הנחש, אם נשך אותו והביט אל נחש הנחושת היה מתרפא ושב לבוריו, לכך היתה שמחה לאיש כזה אם נשך אותו הנחש, לכך כתוב וְהִנֵּה לְשׁוֹן שִׁמְחָה. (משך חכמה) *
- ט. טומאה הותרה בציבור – גבי מלחמת מדין לא היו שם כי אם י"ב אלף מישראל, אבל כאן היו כל ישראל. וי"א לפי שמדין הם מזרע אברהם אבינו ע"ה דהוא מבני קטורה ונקראו אדם אבל הכא בְּשֵׁר הַמּוֹרִים בְּשֵׁרָם (יחזקאל כג ט) וליכא כלל טומאה. (ילקוט האזובי)
- ט. טפל לבגדיו בא לרבות שהם טמאים כבגדיו כגון טבעות המחברים בהם לנוי וזה שייך רק לאוסף את אפר הפרה שהרי אסיפת האפר כשרה בכל אדם. משא"כ גבי הכהן שהיה שורף הפרה היה עושה זאת בד' בגדי לבן כבגד שום דברים המחברים לבגדים לכך כתיב בְּגָדֵי לֵבָן אֶת. (טעמא דקרא)
- י. 'סורין' נחשבים כמיתה, כצרעת, או סמיות עינים, או עניות, דשלישה אלו חשובין כמת, וקאמר אַפְלוּ אֵם יִהְיוּ לוֹ אַחַת מֵאלֵה שֶׁהֵם נִחְשָׁבִים מִיְתָה אֶל יִמְנַע אֲדָם אֶת עֲצָמוֹ מִן בֵּית הַמְּדַבְּרִי תוֹרָה. (בן יהודע – שבת פג:) *
- כ. כל ארצו של עוג מארץ ישראל היא לכך לא קרא לו לשלום. וסיחון לקח קצת מארצותיו של מואב ועמון והיו יכולים להניחם במקצת. (עטרת זקנים)
- כ. כוונה מעכבת בטבילה – היינו שהאדם על מנת להיטהר צריך כוונה. לעומת זאת הבגד גם אם יפול למים ללא כוונה יטהר. 'כיבוס' היינו מכל מקום גם אם אין כוונה, 'רחיצה' מועילה רק כשכוונתו להיטהר. ועוד יש לפרש – בבגד מועילה טבילה לחצאין היינו שטובל חצי בגד ואח"כ החצי השני, לעומת רחיצה שהיא טבילה צריך שיהיה בבת אחת כולו במים. (שפתי צדיק)
- ל. לא הנחש ממית אלא החטא ממית – (ברכות לג.) ידעו בני ישראל שאם לא יהיה בהם חטא לא תהיה בהם מיתה. כמו שאמרו (שבת נה.) אֵין מִיְתָה בְּלֹא חֲטָא, וְאֵין יְסוּרִין בְּלֹא עוֹן. לכך ביקשו שהקב"ה יסיר מעליהם את היצה"ר הוא הנחש הקדמוני, וכתיב (מ"א ה יח) אֵין שִׁטוֹן, וְאֵין כְּגַע רַע. (ישמח משה) *
- מ. מזיד מכפר מיתת הצדיקים לכך מקיש מיתת צדיקים לפרה אדומה דמיתתן מכפר אף על המזיד כשם שפרה אדומה מכפרת על מה שחטאו בעגל במזיד, שאר הקרבנות אינם מכפרים אלא על שוגג. (פרדס שמאי)
- נ. נלחמו והרגו זה בזה הכנעני והעמלקי, עד שהרגו כולם זה את זה, ובאו ישראל ופשטו על החללים וכבשו את הכרכים שלהם. (פנחס רזא, מושב זקנים)
- נ. נָפַל שְׁנוּלֵד מִת קַמ"ל פֶּלַיִת הַגִּנְעָה בְּמַת, בְּנִפְשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר יָמוּת הוּא מִי שְׁהִיָּה חַי וְאֵח"כ מַת. ואיצטריך למכתב תרוייהו דס"ד דנפל אין מטמא שמעולם לא היה אדם, ואי מנפל הו"א דווקא נפל אבל חי שכבר נטהר אף שמת אח"כ לא יטמא, קמ"ל. (טעמא דקרא)
- ס. סימני הטהרה בחזיר שבו ניכרים הם מבחורץ, ואילו סימני הטומאה שבו הם פנימיים. אצל אומות העולם העיקר היא החיצוניות לפיכך הם תמהים על חוק זה. ('שנים מקרא' בשם האד" מפילץ) *
- ע. ענני הכבוד היו מראים לכהן מה יש בתוכה והוא היה יכול לבדקה אף כשהיא שלימה. (חבל נחלתו כא סז בשם שו"ת בית יצחק יו"ד א' סי' לט) *
- ע. עובר במעי אמו – מכניס ואינו מוציא, אוכל ממה שאמו אוכלת ושותה ממה שאמו שותה ואינו מוציא רעי. (נדה ל:) לכך דייקו לומר פְּלוֹם יֵשׁ יְלוּד אִשָּׁה' רק אדם שכבר נולד לא יתכן שיכניס ולא יוציא, אבל בעודו עובר שטרם נולד – אכן הוא מכניס ואינו מוציא. (גליוני הש"ס – יומא עה.) *
- פ. פרענו את החוב של גזירת ברית בין הבתרים, דכתיב (בראשית טו ג) גַּר יִהְיֶה זָרְעָה בְּאַרְצֵי לֵא לָהֶם וְעַבְדוּם וְעָנּוּ אֲתָם. (ספר הזכרון)
- צ. צער הבריות קמ"ל שלא יהיו בני אדם מצויין אצל מיתיהן מתוך חיבתם ויצטערו יותר מדאי. וכן מפני כבוד הבריות החמיר הכתוב על טומאתן כדי שלא יעשו מעורם נאדות ושתיחים, ומעצמותיהם כלים להשתמש בהם וזהו גנאי לבריות. (החזקוני, בכור שור)
- ק. קיום מצוות התלויות בארץ מוסיף קדושה וטהרה. כיון שנמנע מלדבר אל הסלע, אשר ע"י זה היה מוסיף קדושה ויראת שמים בישראל, מדה כנגד מדה שלא יזכה להתקדש ע"י קיום מצוות התלויות בארץ. (מהר"ל דיסקין עה"ת)
- ר. רוב בני אדם מדבר הפסוק. (תוס') א"נ שהיה בהם קצת חטא, אך לא היה זה חטא שראוי למות בגינו. (מהרש"א) א"נ שוודאי אין אדם שלא חטא מימיו אפילו בשוגג, אלא שהצדיקים הללו אפשר שאם חטאו בשוגג נתכפר להם על ידי יסורים או על ידי יום הכיפורים ולא היו ראויים למות, אלא בעטיו של נחש. (פני יהושע) *
- ש. שער המשתלח הוא טהור והוא גורם טומאה למשלחו. דכתיב (ויקרא טו כו) וְהִמְשַׁלַּח אֶת הַשְּׂעִיר לְעִזְאֵל יִכָּסֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם וְאַחֲרָי כֵּן יָבֹא אֶל הַמִּזְבֵּיחַ. הזורקו נטמא ומטמא את בגדיו ואמרו חז"ל (ספרא) כל שדמו נכנס לפנים השורפו מטמא בגדים. וכן תינוק שנולד שהוא טהור ואמו נטמאת טומאת לידה מחמתו.
- ת. תלו הכבוד בעצמם לפי שאמרו נֹצֵיִיא לָכֶם מַיִם, והיה להם לומר יוציא. (הרא"ש) *

מקורות / חידודון *

- ב. **עֲשֵׂה לָךְ שְׂרָף** – גם משה היה מתיירא מן הנחשים, כי אמר משה מתוך שניתן לרשות למשחית לחבל אינו מבחין בין צדיק לרשע, וידע הקב"ה מה בלבו של משה לכך אמר **עֲשֵׂה לָךְ שְׂרָף**. (מושב זקנים)
- הבין משה רבינו ע"ה כי רצון הש"י לעשות נחש אלא שלא רצה להזכירו בשם עצמו שלו שהוא נחש לפי שהיה סבת החטא וגרם מיתה לעולם, ועל כן אמר **שְׂרָף**, הזכירו בשם תאר כי הוא בעל ארס שורף. ומה שהזכיר לך ולא אמר עשה שרף, כי אמר הש"י על מה שדברו כנגדו הריני מוחל להם בזכות תפלתך אבל מה שדברו כנגדך, **עֲשֵׂה לָךְ שְׂרָף** צריך אתה לעשות מעשה בידים כדי שיתפרסם כמה קשה לפני מי שמדבר כנגד נביאי. (רבנו בחיי)
- ז. פירש יב"ע בנחל שמגדל עשבים ועשבי בשמים, שזרדים הם מיני עשבים. (ע"פ ביאור כתר יונתן)
- ח. **וְהָיָה כָּל הַנְּשׂוּף**. אמר והיה לשון שמחה על הנשיכה, לצד התועליות הנמשכות מהבטת אל נחש הנחושת בז' דברים אשר יכיר בהם בעל הנס כמו שכתבנו, ואמר **כָּל הַנְּשׂוּף** פירושו אפילו שכבר היה נשוף קודם מעשה נחש הנחושת, ואומרו וחי בתוספות וא"ו להעיר גם על חיות הנפש כשיכיר בנס ופטרם הרמוזים יצדיק עצמו ויחיה חיות הגוף וחיות הנפש. (אוה"ח)
- י. פירושו על דרך מ"ש בסמוך דשא דרך שם שהוא רומז **דשא** ר"ת דיבור שינה אכילה דהני תלתא אם ממעט בהן המון העם אומרים שהוא חי חיים של צער ולגבי ידיהו אינם חיים. אבל לפי האמת הוא חי בעה"ז ובעה"ב וזוכה לתורה ומתקיימת בו. וז"ש **דשא** דרך שם דזה דרך שמירת מצות ר"ת שם ובהם תלוי קיום התורה והמצוות ויכון מאד דשא דרך שם דבור שינה אכילה דרך שמירת מצות. והיינו דקאמר שממית עצמו עליה דמעט באכילה ושינה ודיבור כדי ללמוד בתורה דלגבי המון נראה בעיניהם כאלו ממית עצמו ואמר עליה דצריך שיכוין לשמה על התורה לא להנאת עצמו כלל. ואפשר לרמוז **אדם** ר"ת אכילה דיבור מעט. והשינה מהמלא שהוא מעט המאכל מביא את השינה וכשהוא אוכל מעט מעצמו בא מיעוט השינה. וזה רמז זאת התורה זאת מ' התורה ז"א יחוד קבה"ו תדע מי יזכה לזה אדם אכילה דיבור מועט כי ימות שימית עצמו וכיצד ימית עצמו באהל שיהיה כל ענין הגוף עראי וזהו **בְּאֵהָל** ולא יהיה קבע אלא עראי אז תתקיים בו התורה ויזכה ליחד קבה"ו. עוד יש לרמוז דהעיקר הוא להיות עניו ושפל וזה רמז **זאת התורה אדם** שיהיה בין עניו **אדם** ר"ת **אפר דם מרה** ובוזה יהיה לו נקל לעבוד את בוראו ואין הסט"א שולט בו כמ"ש גורי האר"י ז"ל. (מראית העין – שבת פג.)
- ל. כתב החזקוני – לפעמים קורא הכתוב לרבים בלשון יחיד, ולכן נאמר 'הנחש' בלשון יחיד. ויש מפרשים – שנקט לשון יחיד כי רצו לומר שלא ישאר אפילו נחש אחד, כי אחד יכול להמית כמה וכמה. (אוה"ח)
- ע. כתב בספר חסידים ס"ח תתל"ג ובד"מ י"ד ריש ס"ל ל"ה שיש חכמה להכיר בבהמה בחייה אם היא כשרה או טרפה, ובחכמה זו היה אלעזר הכהן יכול לבדוק פרה אדומה ב"ח טריפות. וכ"כ בדרכי משה (הקצר, יורה דעה ס"ל לה, א): 'מצאתי כתוב בשם הר"ר יהודא חסיד שאמר שיש להעביר ולמשמש היד ע"ג בהמה בעודה חיה אם תשפיל לארץ תחת ידו ודאי כשרה ואם לאו טרפה ונתתי בו סימן (תהלים נא י"ט) **לב נשבר ונדקה**. עד (ישעיה נז טו) **וישפל רוח להחיות**. וכתב הבית יצחק ששמע מחכם אחד דאיתא במדרש גבי מנורה וכי לאורה הוא צריך, והרי אהרן הכהן מסתכל בחבית ורואה מה שבתוכה ומסתכל בטפיה ורואה מה שבתוכה (תוס' שבת כב). א"כ ודאי פרה אדומה הראשונה שהיה אהרן הכהן חי אכן צריך להביא הפרה אדומה לפניו שיראנה בתוכה אם טריפה היא, דכיון דאיכא לברורי לא סמכינן ארובא, ורק עתה דליכא לברורי סמכינן ארובא. (הערות הגרי"ש אלישיב – חולין יא ע"א) (חבל נחלתו כא סז)
- ס. **למה נקט אכילת חזיר טפי משאר טמאים** – ונראה ע"פ מ"ש פ' כ"ה כל דאסר לן רחמנא שרי לן כוותיה כו' אסר לן חזיר שרי לן מוחא דשיבוטא כו' והיינו דהשטן ועובדיו כוכבים משיבין עליה דמאיזה טעם אסר לן זה ושרי לן דכוותיה וכן לבישת שעטנז הוא איסור ודכוותיה תכלת בסדין מצוה וכן חליצת יבמה דהותרה אשת אח ומצוה לייבם ושוב ע"י חליצה תיאסר אשת אחיו וכה"ג איכא בפיוט של פרשת פרה מכלאי בגדים תכלת בסדין מאשת אח יבום האח כו' ע"ש וטהרת מצורע שצריך ב' צפרים אחד לקרבן לה' וא' לשלוח וכן שיעיר המשלח שהיו שני שעירים אחוים ושיום הא' לה' והשני לעזאזל ובוזה יתיישב דלא קחשיב הכא פרה אדומה דכתיב בה נמי חוקה דלא חשיב אלא הני דאיכא בהו דכוותיה. (חידושי אגדות – שם)
- ע. **תנו רבנן: אדם נברא בערב שבת, ומפני מה? שלא יהו מינים אומרים: שותף היה לו להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית. דבר אחר: שאם תזוה דעתו עָלוּ, אומר לו: יתוש קדמך במעשה בראשית. דבר אחר: פְּדֵי שְׂיִכְנָס לְמַצְנָה מִיָּד.** (סנהדרין לח.) **אמאי נקיט יתוש ולא נקיט נמלה או פרעוש?** דאיתא בגמרא (גיטין נו:) **בריה קלה יש לי בעולמי, ויתוש שקמה. אמאי קרי לה 'בריה קלה' דמעלנא אית לה, ומפקנא לית לה.** פירש"י - יש לה פה להכניס המאכל ומוצא דרך בית הרעי לית לה. ואם כן תוכחת מוסר לאדם מן היתוש דהיא עדיף מיניה שהאדם מאכל הטוב שיכנס לפיו מוציא אותו ממנו סרוח והיתוש **אוכל ואינו מוציא** סרוחון לכך מוכיחין לאדם בגאווה מצד קדימת היתוש עליו כי עוד יש מן היתוש תוכחת מוסר לאדם בענין הגאווה מצד היותו בריה קלה שאוכל ואינו מוציא סרוחון. (בן יהוידע – סנהדרין לח.)
- ר. **אָרְבְּעָה מֵתוּ בְּעֵטוֹ שֶׁל נֶחֱשׁ - בְּעֵי טַעְמָא.** דהא בשלהי פע"פ משמע דאפ"י מ"ש יעקב אבינו ע"ה שתי אחיות בחייהן נחשב חטא כ"ש עמרם שנשא דודתו. ובשי מצינו ג"כ במדרש הרהור חטא (וע' בקדושין פא): ולכאורה הו"ל למחשב טפי ליותם בן עוזיהו מ"י (וע' בסוכה מ"ה ב') ובספר הזוהר בראשית (ג"א א) קחשיב ליהושע בן נון דלא מית אלא בעיטא של נחש וצ"ע. (הגהות יעב"ץ – שבת נה:)
- וְאָמַר חֲזַקְיָה אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי: כָּזֶל אָנִי לְפִטוֹר אֶת כָּל הָעוֹלָם פּוֹלֵז מִן הַדִּין - מִיּוֹם שֶׁנִּבְרְאִיתִי עַד עַתָּה, וְאֵילְמְלִי אֵלְעֶזֶר בְּנֵי עַמִּי - מִיּוֹם שֶׁנִּבְרְאָה הָעוֹלָם וְעַד עַכְשָׁיו, וְאֵילְמְלִי יוֹתָם בֶּן עֲזַרְיָהוּ עַמְּנוּ - מִיּוֹם שֶׁנִּבְרְאָה הָעוֹלָם עַד סוֹפּוֹ. (סוכה מה:)
- ת. **המן הסלע הזה נוציא לכם מים:** בשעת הרמת ידו במטה ויד בו את הסלע פעמים, אז אמר להם דרך כעס וחמימה, סבורים אתם שמן הסלע הזה נוציא לכם מים, ומספק אמר משה כן, שטעה במה שאמר לו הקב"ה קח את המטה, ולא האמין שבדבורו עם הסלע יוציא ממנו מים אלא בהכאת המטה כמו שעשה ברפידים, ומה שאמר לו הקב"ה ודברתם היה סבור שזו היא רצונו של הקב"ה לדבר אל הסלע בהכאה במטה, ולכך הכה פעמים בסלע כעין חימה וכעס ומספק אם יוציא מים הרי טוב ואם אין אדבר אל הסלע אחרי כן, והקב"ה הסכים על ידי משה לצאת מים על ידי הכאתו, ואע"פ כן נענש, שהקב"ה מדקדק עם הצדיקים, וזהו שאמר הקב"ה יען לא האמתם בי להקדישני, על ידי דיבוריכם על הסלע, לפי שהוא מדקדק עם הצדיקים אפילו כחוט השערה, ולפי שידעתי אני המפרש שמשה רבינו לא היה כי אם שוגג לעבור על דברי הקב"ה, לפיכך אני זקוק לפרש כי משה רבינו טעה כמו שפירשתי. (הרשב"ם)
- וכ"כ החזקוני – לכך הקפיד הקב"ה שהיה לו לפרש דבריו שידעו הכל בפירוש שהקב"ה נותן להם מים, והוא לא דקדק בלשונו.
- והוצאת להם מים מן הסלע** – מכאן למד משה שאמר **נוציא לכם**, שהרי הקב"ה בעצמו אמר **והוצאת**, ואם היה אומר **אוציא** היה יכול להיות שלא היה נכשל, אלא אמר נוציא, כלומר הקב"ה ואני, וזה לא היה כבוד השכינה ששותף השכינה עמו כי הוא יתברך עושה כל ואינו צריך סמך וסעד. (רבנו אפרים)

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
 התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
ramnadlan018@gmail.com לקבלת העלון במייל ניתן לפנות לכתובת